

Fins i tot el lloctinent de Pablo Iglesias, Íñigo Errejón, va fer un posat d'estupefacció en escoltar el seu cap de files pronunciar una frase tan dura referida al que, encara avui, és un referent incontestable del PSOE. A Iglesias li han plogut les crítiques, i no sols de la bancada socialista, per haver tornat a posar sobre la taula de manera tan concloent el paper de Felipe González en la guerra bruta contra ETA. Cap jutge no donà mai per bons els indicis i les investigacions periodístiques que apuntaven a González, aleshores president del Govern, com la cèlebre "X" dels GAL, la cúpula de la piràmide que autoritzà accions il·legals contra la banda terrorista en territori francès. Però un bon grapat de responsables polítics i policíacs socialistes d'aquella època, alguns de primer nivell com l'ex-ministre de l'Interior José Barriónuevo, foren jutjats i condemnats.

A banda de l'oportunitat de les acusacions d'Iglesias, enmig encara d'un procés per conformar Govern que podria fer que Podem i PSOE tornaren a seure en una taula de negociació, l'al·lusió a l'època del GAL reviu una etapa molt negra de la democràcia espanyola i apunta a les responsabilitats, com a mínim polítiques, de qui fou el president del Govern aquells anys. Algú que, malgrat aquesta espessa boira que enterboleix el seu full de serveis, continua condicionant amb les seues opinions i visions la manera d'actuar del seu partit. I ara, la "calç" torna com a metonímia de tota una època, el record de la qual encara és capaç d'enverinar la política espanyola. Malgrat que els fets concrets ocorregueren quan Iglesias estava a punt de fer cinc anys i Pedro Sánchez era un preadolescent d'onze.

Història d'un segrest i assassinat

Retrocedim a l'inici dels anys 80. El primer any d'aquella dècada es produí una autèntica carnisseria. La violència etarra genera al voltant d'un centenar de morts. Mentre que l'extrema dreta, bàsicament el Batallón Vasco-Español, mata 25 persones. També moriren mitja dotzena d'etarres en enfrontaments amb la policia. L'ambient és irrespirable. I deriva, entre altres factors, en l'intent pintoresc de colp d'Estat del 23 de febrer del 1981. La desactivació, segurament des de dins, d'aquell colp propulsa el paper de la Corona. I, indirectament, obri el camí perquè, un any després, el 1982, el

FFF

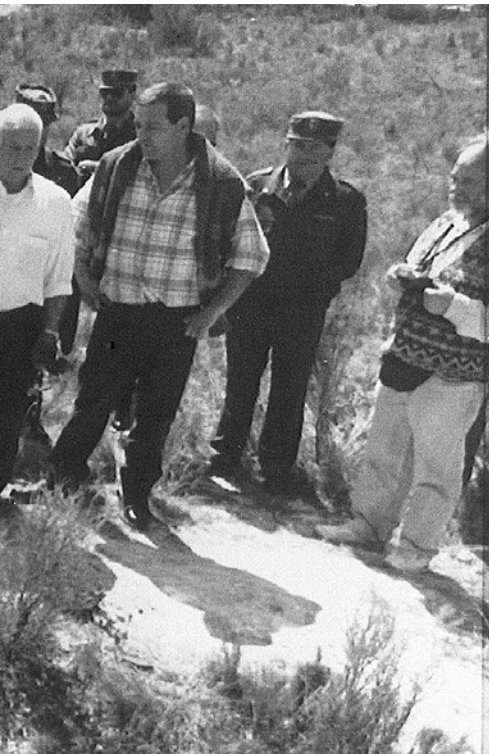

SOCIETAT

Memòria de la calç viva

Una frase del líder de Podem, Pablo Iglesias, durant el debat d'investidura fallida de Pedro Sánchez, referida a Felipe González ("té el passat tacat de calç viva"), ha fet retornar a l'actualitat l'ombra, tan llarga, del GAL i la guerra bruta contra ETA sota Governos socialistes. I un cas concret: el de l'assassinat i soterrament en calç viva dels etarres Joxean Lasa i Joxi Zabala.

Reportatge de Xavier Aliaga

TOMBES I HOMENATGES. A l'esquerra, familiars i amics de Lasa i Zabala els fan un homenatge, el 27 de març del 1995, al lloc on foren trobats els seus cadàvers, deu anys abans, al paratge La Vitòria, a Busot. A sota, làpida en homenatge als membres d'ETA assassinats el 1983 a Tolosa, la ciutat natal.

Francia”, del mes de juliol del 1983, que aconsella començar una campanya per segrestar i eliminar membres d'ETA. Un document que seria conegut anys després gràcies a la polèmica filtració dels “papers del CESID”.

Per aquells dies, Joxean Lasa i Joxi Zabala eren dos joves membres de l'organització exiliats a Baiona, al País Basc francès, després d'haver fracassat en un rocambolesc atrotament a una entitat bancària de Tolosa per captar fons per a la banda. Encara no havien comès delictes de sang. La vespra del 16 d'octubre, un altre exiliat, Mariano Martínez Colomo, els deixa les claus del seu Renault 4 perquè vagen a una festa d'*ikastoles*. Lasa i Zabala no tornaran mai. L'automòbil és on el propietari l'havia deixat, però sense els seus ocupants. Les portes estan obertes. A dins, hi ha la caçadora de Zabala. I un grapat de cabells al costat.

Ambdós membres d'ETA han estat segrestats per agents de la Guàrdia Civil adscrits al 513 comandament de Guipúscoa. I són traslladats a la caserna d'Intxaurren, el feu del coronel Enrique Rodríguez Galindo. I, més tard, al Palacio de la Cumbre, un immoble abandonat, propietat del Ministeri de l'Interior, que serveix de magatzem. Un racó discret, escenari d'un seguit de brutals tortures a Lasa i Zabala que durarien un mes. Acabat aquell calvari, els remataren amb un tret al cap. Dos agents, Enrique Dorado i Felipe Bayo, foren els executors i els encarregats d'enterrar els cossos en calç viva en un erm de Busot (l'Alacantí). Els etarres tan sols tenien 20 i 21 anys. Els seus assassins, 23 i 25. Els cadàvers serien descoberts per un caçador, Ramon Soriano Poveda, el 1985, gràcies a l'olfacte dels seus gossos i al fet que l'erosió i la pluja n'havien deixat al descobert les despulles. Les restes, però, no serien identificades fins una dècada després.

La desaparició de Lasa i Zabala i accions com la del segrest de Segundo Marey, a qui els homes del GAL confonen amb Mikel Lujua, un membre de l'organització, o la detenció a França de quatre

polícies espanyols que intentaven segrestar un cap de l'organització, José Maria Larretxea, obrin un tebi debat a Espanya. En les seues intervencions públiques per parlar de política antiterrorista Felipe González nega la relació amb el GAL però obri grans dubtes amb les seues afirmacions i silencis. Tret del PNB i el PCE, ningú no gosa parlar de “terrorisme d'Estat”. El cap de la dreta parlamentària, Manuel Fraga, antic ministre de Franco i aleshores líder d'Alianza Popular, es mostra absolutament comprensiu i deixa caure que no es pot parlar de guerra bruta, sinó de “legítima defensa”. Al carrer es palpa la mateixa comprensió.

El relatiu final de la impunitat

La guerra bruta no conclogué de seguida. Arribaren assassinats com el de Mikel Zabala, l'any 1985. Però també començaren a ventilar-se investigacions periodístiques al País Basc i a Espanya sobre els diferents casos vinculats al GAL. Paral·lelament, fiscals, jutges i cossos de seguretat, van acumulant informació i proves de la implicació de les clavegueres de l'Estat. Som als anys 90 i el PP de José Maria Aznar està ansiós per assaltar el poder i desbancar els socialistes. La mateixa estratègia beneïda pel pare fundador, Manuel Fraga, és ara fortament qüestionada per la dreta opositora. El GAL i el terrorisme d'Estat entren a formar part de manera obsessiva del debat polític i periodístic.

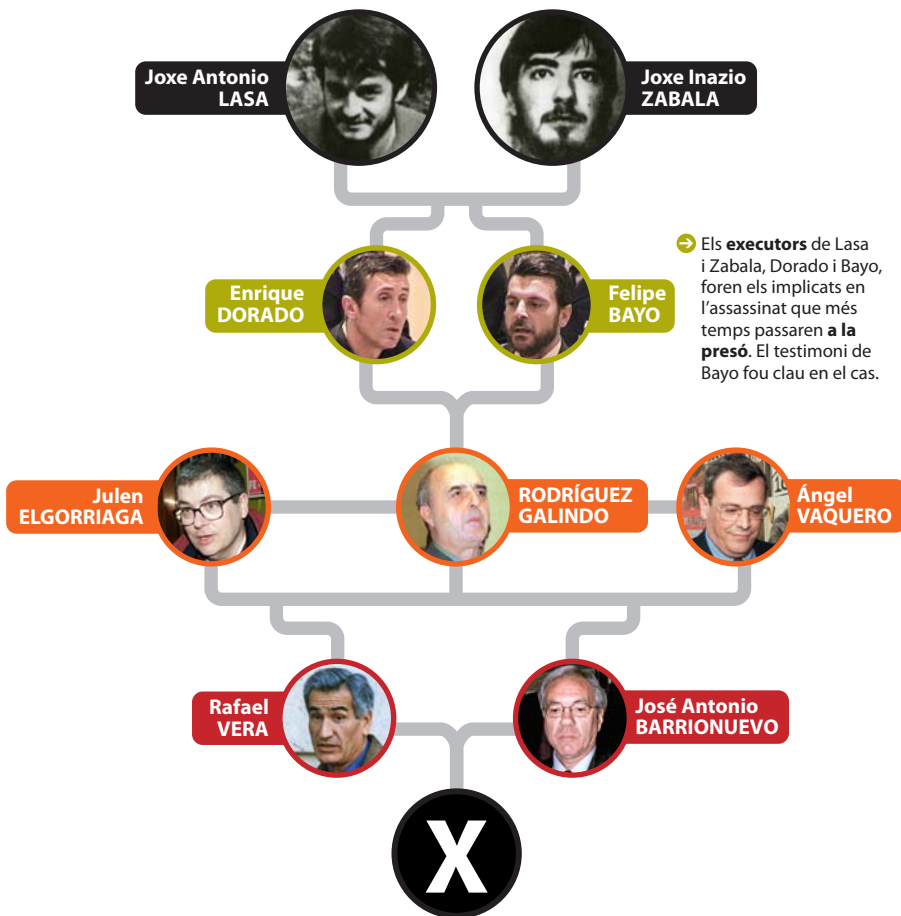
Pel que fa al cas Lasa i Zabala, hi ha una figura decisiva en l'esclarament d'aquells assassinats, l'inspector de la Policia Judicial d'Alacant Jesús García García, que l'any 1995, després d'estudiar diferents investigacions periodístiques sobre la manera d'actuar del GAL, lliga caps i intueix que els cossos de Busot poden pertànyer als membres d'ETA. La prova d'ADN confirma les sospites. I l'autòpsia realitzada en el moment de la troballa, pel forense Antonio Bru, és definitiva pel que fa al tractament que reberen: els ulls i la boca emmordassats, restes de mercromina i gases i uns 100 quilos de calç viva per accelerar la descomposició dels cossos. →

PSOE, comandat per un jove Felipe González, arrase en les eleccions generals.

ETA continua matant. Cauen sobretot agents de l'ordre, però també alguns industrials i víctimes col·laterals. No hi ha un seguit de víctimes tan brutal com el 1980, però la pressió a l'Estat per forçar una negociació continua sent terrible. I l'organització fa servir el territori francès com una zona de seguretat –relativa– per als seus activistes. Perquè encara no hi ha una col·laboració activa per part de les autoritats franceses. Per al Govern i les forces de seguretat espanyols, aquell santuari és un problema en la lluita contra ETA. I les clavegueres de l'Estat comencen a funcionar a ple rendiment. El CESID, el servei d'espionatge espanyol, elabora un document, considerat l'acta fundacional dels GAL, “Acciones en

Els noms de la calç viva

→ Joxe Antonio Lasa i Joxe Inazio Zabala eren gairebé uns adolescents quan ingressaren en ETA. I **no tenien delictes de sang ni pes en l'organització** quan foren **segrestats** a Baiona per membres de l'anomenada **trama verda** del GAL. Foren **executats** amb 20 i 21 anys, respectivament.

→ Els **executors** de Lasa i Zabala, Dorado i Bayo, foren els implicats en l'assassinat que més temps passaren **a la presó**. El testimoni de Bayo fou clau en el cas.

→ El coronel Enrique **Rodríguez Galindo** era un líder carismàtic a Intxaurre. I fins que fou processat, ja com a general, es considerava un heroi de la lluita contra ETA. El testimoni de Felipe Bayo l'implicava a ell, al governador civil **Julen Elgorriaga** i al tinent coronel **Ángel Vaquero** en la decisió de segrestar i interrogar Lasa i Zabala. A petició de les víctimes, el Tribunal Suprem augmentà les seues penes.

→ El secretari d'Estat per a la Seguretat quan es produeix el crim, **Rafael Vera**, fou acusat d'encobriment, juntament amb l'advocat **Jorge Argote**, vinculat a Interior. Però l'Audiència Nacional els va absoldre. **José Barrionuevo**, ministre de l'Interior, no arribà a ser imputat, malgrat els indicis que apuntaven contra ell. Amb el segrest de **Segundo Marey** no tingué tanta sort, però passà poc més de tres mesos empresonat.

→ Ni el llarg trajecte de 800 quilòmetres ni la calç impediren que la veritat s'obriera pas. Una vegada identificats els cossos de Lasa i Zabala, l'Audiència Nacional es fa càrrec de la investigació. Després de diverses declaracions d'agents i de persones pròximes, el cercle s'estreny al voltant dels autors del crim i dels seus superiors jeràrquics, Enrique Rodríguez Galindo –aleshores ascendit a general i considerat un heroi de la lluita contra ETA– i el tinent coronel Ángel Vaquero. La declaració de Bayo implica també l'aleshores governador civil de Guipúscoa, Julen Elgorriaga, en el que és un primer estadi de la trama política dels GAL. Tots aquests seran condemnats, encara que faran poca vida penitenciària. Rodríguez Galindo va eixir de la presó al cap de quatre anys, per motius de salut. Elgorriaga estigué només dos anys empresonat. I Dorado i Bayo accediren al tercer grau en només vuit anys.

Altrament, el jutge de l'Audiència Nacional Javier Gómez de Liaño imputà el secretari d'Estat per a la Seguretat, Rafael Vera, i l'advocat Jorge Argote, vinculat a Interior. Ambdós foren absolts. José Barrionuevo, també escapà de l'atribució de responsabilitats penals del cas Lasa-Zabala. Però no va eixir impune del matusser segrest de Segundo Marey: per aquesta causa, Barrionuevo i Vera foren condemnats a 10 anys de presó. Amb tot, el Tribunal Suprem donà per bona la concessió per part del consell de ministres de José Maria Aznar, abans tan combatiu amb la guerra bruta, d'un indult parcial de dos terços de la condemna. Entre l'indult, recursos, permisos i graus especials, Barrionuevo no passa més de tres mesos i mig a la presó. A la sortida del penal de Guadalajara, el desembre del 1998, ell i Vera foren rebuts com a herois per la cúpula del PSOE, amb Felipe González al capdavant.

L'antic líder socialista digué fa uns dies que no entenia la “càrrega de ràbia i d'odi” que destil·laven les paraules de Pablo Iglesias. Però ni amb els fets ni amb les paraules mai no s'ha distingit González per voler dissipar els dubtes. ●

Antonio BRU

→ El **forense** Antonio Bru realitzà les autòpsies de Lasa i Zabala, en aquell moment un parell de cossos sense identificar trobats en un paratge de Busot. **Torturats i assassinats** segons l'autòpsia.

Íñigo IRUIN

→ Íñigo Iruin, defensor de membres d'ETA, fou l'**advocat que representà les famílies**. La seua història es reflectí en la pel·lícula *Lasa i Zabala* (2014), interpretat per Unax Ugalde.

Javier GÓMEZ DE LIAÑO

→ El polèmic jutge saltà a la fama com el **jutge de l'Audiència Nacional** encarregat del cas Lasa-Zabala en substitució de **Carlos Bueren**, el primer instructor.